



Bouwhistorische verkenning  
**v.m. Brugwachterswoning**  
**Ankerpark 1**  
**Den Helder**

**Dröge**  
Bureau voor Bouwhistorie





Bouwhistorische verkenning  
**v.m. Brugwachterswoning**  
**Ankerpark 1**  
**Den Helder**

Leiden, oktober 2004

**Dröge**

**Bureau voor Bouwhistorie**



### Opdrachtgever



Postbus 36  
1780 AA DEN HELDER  
T +31 (0)223 671 200

### Uitvoering

**Dröge**

Bureau voor Bouwhistorie

Apothekersdijk 37  
2312 DD LEIDEN  
T +31 (0)71 566 33 10  
F +31 (0)71 566 33 11

© Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en het uitvoerend bureau.



## Voorwoord

De vernieuwing van het stadshart is een belangrijk strategisch project van de gemeente Den Helder. Het project Stadshart geeft invulling aan de strategie van de stad: streven naar het versterken van de identiteit en het imago, het scheppen van een herkenbare en betekenisvolle omgeving en het creëren van een kwalitatief hoogwaardige woon- en leefomgeving. In de planvoorbereiding voor het project heeft de gemeente gekozen voor een integrale en samenhangende aanpak.

In de voorstudie Stadshart (maart 2003) heeft een eerste stedenbouwkundige verkenning plaatsgevonden naar de koers en het ontwikkelingsperspectief van het Helderse Stadshart. Speerpunt daarin is het organiseren van een attractieve verbinding, zowel ruimtelijk, functioneel als architectonisch gezien tussen het Stadshart en Cape Holland en de (binnen)haven. Uitwerking en verdieping vinden momenteel plaats in het Structuurplan Stadshart, gevolgd door masterplannen per onderscheiden deelgebied.

Voor de planvoorbereiding is het gewenst om te komen tot een (her)waardering van een aantal gebouwen, die op grond van architectuurhistorische en cultuurhistorische kenmerken buitengewoon belangrijk kunnen zijn voor de identiteit en herkenbaarheid van het centrum van Den Helder.

De gemeente Den Helder heeft aan Dröge, Bureau voor Bouwhistorie te Leiden opdracht gegeven om ook voor de vm. Brugwachterswoning, Ankerpark 1, een bouwhistorische verkenning met monumentale waardestelling te verzorgen.

De resultaten hiervan zijn in deze rapportage vastgelegd door D. Geneste onder redactie van ondergetekende.

Onze erkentelijkheid gaat uit naar de medewerkers van de Afdeling Interne Zaken, de Afdeling Bouwen en Wonen en Bureau Stadshart van de gemeente Den Helder.

Tenzij anders vermeld zijn de foto's en tekeningen gemaakt door Dröge, Bureau voor Bouwhistorie.

Leiden, oktober 2004  
Drs. J.F. Dröge



# 1

## Bouwgeschiedenis

Historische kaarten van Den Helder geven aan dat er tussen 1845 en 1850 reeds een brug over de Koopvaardersbinnenhaven moet zijn gebouwd (afb. 1 en 2). Deze brug, die medio jaren zeventig van de 20ste eeuw werd verwijderd, verbond het Nieuwe Diep en het Ankerpark met de stad. In het verlengde van de voormalige brug ligt de Nieuwstraat, de hoofdstraat van de katholieke Viswijk die in de tweede helft van 19de eeuw werd opgetrokken. De Nieuwstraat wordt op indrukwekkende wijze afgesloten door de eveneens 19de-eeuwse O.L.V.O.O.-kerk.

Bij de brug werd, waarschijnlijk rond 1870, door de gemeente een kleine brugwachterswoning geplaatst om de brug te openen voor vaarverkeer. Dit pand is nog aanwezig en heeft tot medio jaren zeventig van de 20ste eeuw als zodanig dienst gedaan. In 1978 werd de achtermuur afgebroken en deels gebruikt voor een uitbreiding met schuur en overdekking, waarvoor de bestaande schuur werd verwijderd. Hierbij werd ook de indeling van het pand aan de achterzijde gewijzigd. De woning staat momenteel leeg.

dragend. De vorm en materialisatie van de kapconstructie is niet bekend.

## Exterieur

### Voorgevel

De voorgevel van de kern, alsook de achter- en zijgevels, is opgetrokken uit bruingrauw metselwerk in kruisverband. Het trasraam onder de vensters is opgetrokken uit gesinterd metselwerk in kruisverband en wordt beëindigd door een overstek rollaag.

De gevel bestaat uit een centrale entree-travee en twee flankerende venstertraveeën, waarvan de linker afgeschuind is (afb. 5). De traveeën worden door een viertal pilasters van metselwerk van elkaar afgescheiden. De pilasters lopen door tot aan de daklijn en worden afgesloten door twee gestileerde kapitelen, opgebouwd uit één laag overstek baksteen onder en boven en vijf lagen baksteen ertussen. Tussen de pilasters zijn boven de vensters strekken aangebracht, gevolgd door vier gekoppelde rondboogjes, een baksteenlaag en een laag overhoekse muizentanden. De gevelopzet - overstek, rollagen, de pilasters en de gestileerde tandlijst - verwijst aldus naar een klassieke opstand (afb. 6).

De entree bevat een vernieuwde deurpost, een vernieuwde en ontsierende houten éénruitspaneeldeur met vernieuwd éénruitsbovenlicht. De witte vensterkozijnen van hout (inclusief de lekdorpel) bevatten groene ramen met negentiende-eeuwse schuifvensters van 2 x (1+3) ruiten.

Naast de kern bevindt zich een uitbouw bestaande uit een gang van ongeveer één meter breed die waarschijnlijk tussen 1875 en 1910 is geplaatst (afb. 6 en 8). De voorgevel ervan bestaat uit één travee die in het gevelvlak van de kern ligt. De gevel is opgebouwd uit bruingrauw metselwerk. Daarboven is er een geprofileerde, overkragende houten kroonlijst, gedragen door vier kleine klossen aan de voorzijde en twee aan de zijkant. De kroonlijst ligt circa 30 cm lager dan de daklijst van de kern. De entree bestaat uit een vernieuwde éénruits paneeldeur met éénruits bovenlicht en hanenkam, identiek aan de doorgang van de kern.

### Achtergevel

De achtergevel is gelijk de voorgevel opgebouwd uit een rondboogfries met overhoekse muizentanden en hoekpilasters en ertussen over de gehele breedte van de achtermuur een secundaire aanbouw onder een licht hellend dakschild. Het is niet bekend of de centrale doorgang in de achtermuur oorspronkelijk of secundair is. Het dak wordt beëindigd door een rechte bakstenen muur waarin een schuifvenster van 2 x (1+2) ruiten met bovenliggende strek is aangebracht (afb. 7).

### Linkerzijgevel

De linkerzijgevel is gelijk de voorgevel opgebouwd uit een rondboogfries met overhoekse muizentanden en hoekpilasters.

In de muur zijn twee rechthoekige vensters met strekken aangebracht. De kozijnen zijn eens vernieuwd en in de huidige toestand alweer sterk aangetast.

### Rechterzijgevel

Van de oorspronkelijke rechter zijgevel is alleen nog de bovenste rand van het rondboogfries met tandlijst te zien. Tegen deze muur is waarschijnlijk aan het einde van de 19de eeuw een aanbouw (gang) geplaatst bestaande uit een lijstgevel aan de voor- en rechterzijde, die iets lager is dan de gevel van de kern. Deze zijgevel is opgetrokken uit licht bruingrauw metselwerk in halfsteens verband en bevat een tweeruits naar buiten openslaand raam (afb. 8). De kroonlijst is een continuering van de lijst bovenaan de voorgevel.

Na circa vijf meter verspringt de muur circa één meter. De ruimte die zo ontstaat ten opzichte van het eerste deel van de zijmuur, heeft vóór de afbraak van het rechts aangrenzende pand waarschijnlijk als gangpad gefungeerd. Het muurdeel bevat een venster dat niet meer gebruikt wordt. Het volgende deel van de muur, die als scheidingsmuur van het belendende pand heeft gefungeerd, is bepleisterd. Het achterste gedeelte tenslotte bestaat uit een recente opvulling van een doorgang en een ouder bouwdeel. De muur aan de achterzijde en de restanten ter weerszijde zijn onderdeel geweest van een grotere muur die het achtergelegen terrein afzonderde van de openbare ruimte.

Aan de achterzijde van de kern is een rechthoekig bouwdeel onder een licht hellend dakschild geplaatst. Deze rechterzijmuur is ook opgebouwd uit bruingrauwe baksteen en bevat een vernieuwd rechthoekig tweeruitsvensters. De rechtermuur is in de bestaande structuur opgenomen.

### Dak

Het dak is aan de voorzijde een afgeknot schilddak, met links een kleiner schuin geplaatst schild boven het schuin weglopende deel van de gevel. Aan de achterzijde sluit het dak aan op de afgeknotte bakstenen topgevel, waarin een venster is geplaatst. De dakkeper en de houten kroonlijst zijn authentiek, maar zijn boven de dakgoot verdwenen en vervangen door een (ontsierende) loden goot. De bedekking bestaat uit gesmoorde rechtsdekkende en dubbele gegolfde Hollandse pannen. Op enkele plekken in de bedekking zijn de pannen verdwenen of sterk aangetast. De bakstenen schoorsteen met dubbele pijp in het linkerdakschild bevindt zich op de oorspronkelijke plaats van het rookkanaal. Deze is wel vernieuwd en vergroot en derhalve ontsierend, net als het vernieuwde loket rond de schoorsteen. In het rechterdakschild bevindt zich een licht bollend en onopvallend dakvenster. De schoorsteen in het centrum van het dak aan de achterzijde hoort bij de kachel van de kapverdieping. Het is niet bekend of deze authentiek is.



## Interieur

### Begane grond

De kern van het pand wordt door een scheidingsmuur opgedeeld in een kantoorgedeelte en een achtergelegen woonkamer voor de bewoner, die toegankelijk zijn via de later aangebouwde gang. Het kantoor bevat een rechte trap naar de zolder.

De gang komt uit in de keuken, die in verbinding staat met de uitbouw aan de achterzijde van de kern die als slaapkamer dienst doet. Oorspronkelijk gaf de keuken ook toegang tot de achterplaats waar zich de douche en het toilet bevonden. Gezien de overeenkomst in materialen, afwerking en samenhang in afmetingen lijken de gang, keuken en slaapkamer lijken allen uit de eerste uitbreidingsverbouwing van het pand te dateren, tussen 1875 en 1910. Later is de achterplaats - de ruimte tussen de keuken en de slaapkamer – overdekt. In 1978 is ook de ruimte tussen de uitbouw aan de achterzijde en de achtermuur overdekt en tot schuur gemaakt.

## 3

# Waardering

Categorie 1: hoge monumentwaarde; behoud noodzakelijk  
Categorie 2: positieve monumentwaarde; behoud wenselijk  
Categorie 3: indifferente monumentwaarde; aangepaste  
vervanging mogelijk

### Externe waardering categorie 1 / 2

Mede door het verdwijnen van de samenhang met de brug over de Koopvaardersbinnenhaven en de sterk veranderde opzet en functie van het Ankerpark in de laatste 25 jaar, heeft het brugwachtershuis een beperkte stedenbouwkundige waarde. Het pand geeft wel een laatste beeld van de oorspronkelijke opzet en functie van dit opmerkelijke maar sterk veranderde en grotendeels verdwenen gebied van Den Helder, ook in relatie tot de Visbuurt aan de andere zijde van de Koopvaardersbinnenhaven.

Het pand heeft door de weinige resterende 19de-eeuwse brugwachterswoningen een hoge typologische waarde. Voor Den Helder geldt bovendien dat het pand een markant voorbeeld is van schaarser wordende laat-19de-eeuwse architectuur. De monumentwaarde is in dit licht hoog tot positief; behoud is gewenst.

### Interne waardering

#### Bouwmassa en constructie categorie 2 / 3

De bouwmassa van de kern en de aanbouw geeft een goed beeld van de oorspronkelijke situatie en dient te behouden worden. De eerste aanbouw aan de rechterzijde en de achterzijde, vormt qua materiaalgebruik en positionering een redelijke coherent geheel met de kern en heeft derhalve een positieve waarde; behoud is gewenst.

De recentere aanbouwen, de overkapping van de ruimte achter de keuken en de ruimte tussen de achterbouw en de buitenmuur, doen qua materiaalgebruik en afwerking afbreuk aan de kwaliteit van het pand als geheel en hebben derhalve een indifferente (negatieve) waarde; aangevast vervangen of verwijderen is mogelijk. Hetzelfde geldt voor de restanten van de achtermuur.

De constructie en opzet van het oudste gedeelte, de kern aan de voorzijde bestaande uit kantoor en woonkamer, is redelijk gaaf bewaard gebleven en heeft daardoor een positieve waarde; behoud is gewenst

## Exterieur

### Gevels categorie 1 / 2 / 3

De detaillering van het muurwerk van de gevels van de oorspronkelijke kern is zeer karakteristiek voor de bouwtijd van het pand en in redelijk gave staat overgeleverd. Zij hebben daarom een hoogmonumentale waarde; behoud is vereist.

De voor- en rechterzijgevel van de aanbouw zijn van latere bouwdatum, maar hebben gezien hun afwerking en samenhang met de kern een positieve monumentwaarde. De waarde van de schuifvensters in de voorgevel is positief; van die in de linkerzijgevel indifferent. Voor deze elementen geldt dat behoud wenselijk is.

De gepleisterde muur van het achterste deel van de rechteraanbouw heeft een indifferente monumentwaarde. De vernieuwde paneeldeuren, de omlopende goot en het muurwerk van de uitbouw rechtsachter en de achtermuur krijgen een indifferente (negatieve) monumentwaarde. Vervanging is derhalve mogelijk.

### Dak categorie 2 / 3

Het dak heeft vanwege zijn vorm en dekking een positieve monumentwaarde; behoud is gewenst. De dakkeper en de houten daklijst hebben een indifferente monumentwaarde. Hoewel de plaats ervan origineel is, heeft de opbouw van de schoorsteen met hoge pijp in het linkerdakschild een indifferente (negatieve) monumentwaarde. De schoorsteen op het dak aan de achterzijde wordt eveneens indifferent gewaardeerd. Deze indifferent gewaardeerde zaken kunnen aangepast vervangen dan wel verwijderd worden.



## 4

### Advies

De brugwachterswoning verdient het om opgenomen te worden in het bestand van gemeentelijke monumenten. Het pand bezit beeldbepalende architectonische elementen die versterkt zouden kunnen worden door:

- de huidige, vernieuwde, voordeuren en bovenlichten te vervangen door meer authentieke;
- de dakgoot aan alle zijden te weg te werken met een groen geschilderde houten lijst of te vervangen door een houten dakgoot;
- de houten dakkepers en de daklijst te repareren;
- het dak op de aangewezen plekken te repareren en te vervangen met meer authentieke materialen;
- de schoorsteen in het linkerdakschild te verlagen en de pijp te verwijderen;
- de overkappingen tussen het keuken en de achterste aanbouw en tussen de achterste aanbouw en de achterste buitenmuur te verwijderen, alsook de achterste en linker buitenmuur, aangezien deze dan geen functie meer vervullen. Op deze wijze worden de oorspronkelijke achtermuren weer zichtbaar. Wel moet dan een bevredigende oplossing voor het vrijstaande toilet gevonden worden, hetzij op een andere plek, hetzij opgenomen in een nieuw te bouwen rechter achtermuur op de plaats van de gedichte doorgang;
- de karakteristieke opzet voor- en linker zijgevel te conserveren en zo nodig te restaureren;
- de muur links te verwijderen of de kleurstelling ervan aan te passen. Deze detoneert namelijk sterk met de baksteenstelling van de woning.

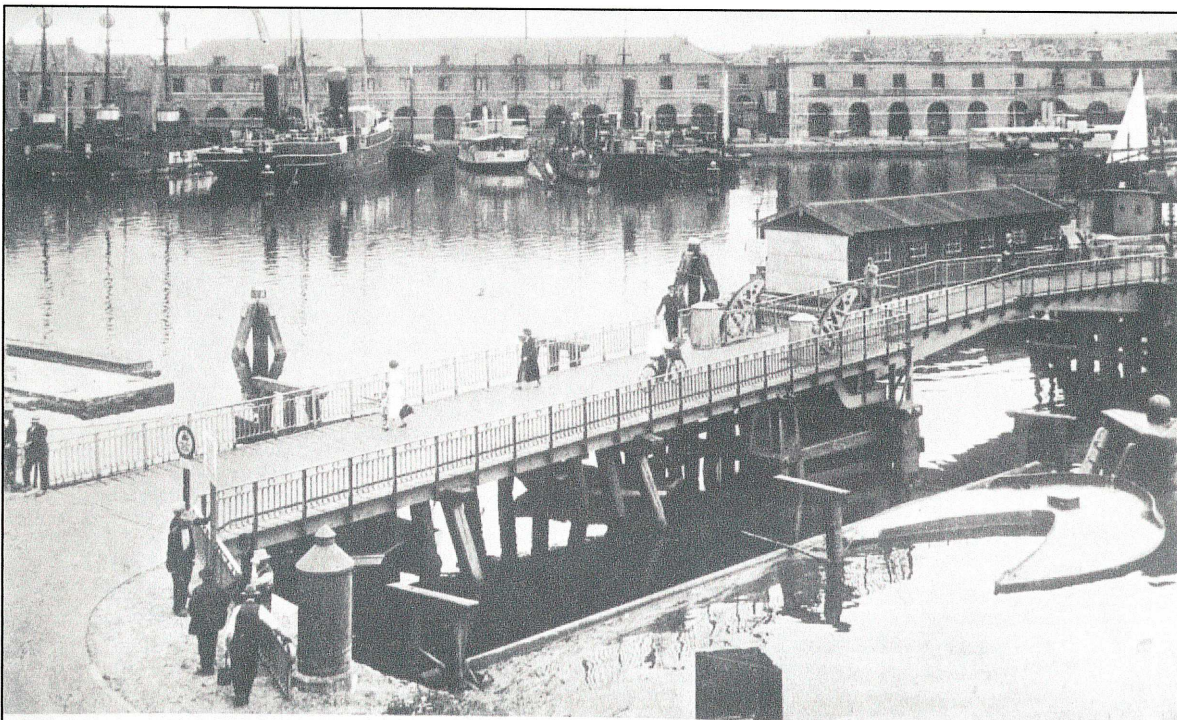
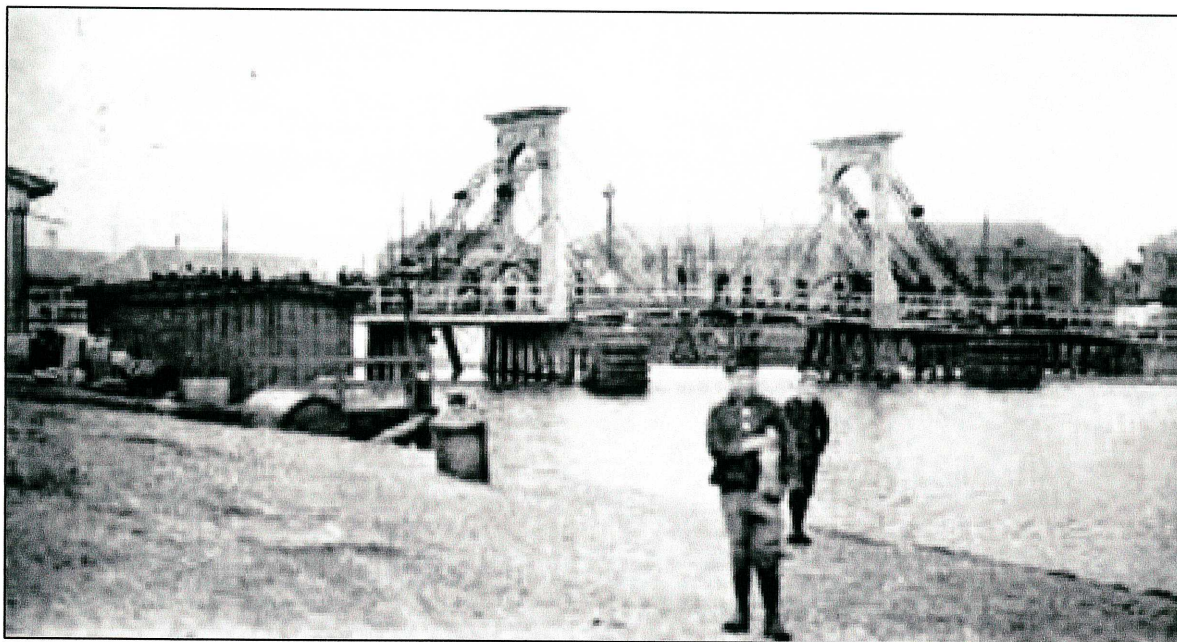
Indien bij herbestemming van het gebied zou worden besloten tot het opnieuw plaatsen van een brug teneinde het Ankerpark beter te ontsluiten, dan verdient het aanbeveling de oorspronkelijke toestand van brug en brugwachterswoning op elkaar af te stemmen. In het verlengde hiervan, dienen de brug en de woning in de context van de nabijgelegen Visbuurt gezien te worden. Een visuele of stedenbouwkundige relatie met de Nieuwstraat mag dan niet zonder meer worden ontkend.

## Afbeeldingen

Alle afgebeelde foto's zijn gemaakt door Dröge, Bureau voor Bouwhistorie, met uitzondering van de historische welke door de Helderse Historische Vereniging beschikbaar zijn gesteld. Tekeningen zijn digitale bewerkingen door de auteur van originelen die in het dossier in het archief van Bouwen en wonen van de gemeente Den Helder kunnen worden aangetroffen. De kadastrale situatiekaart hieronder is door de gemeente geleverd.





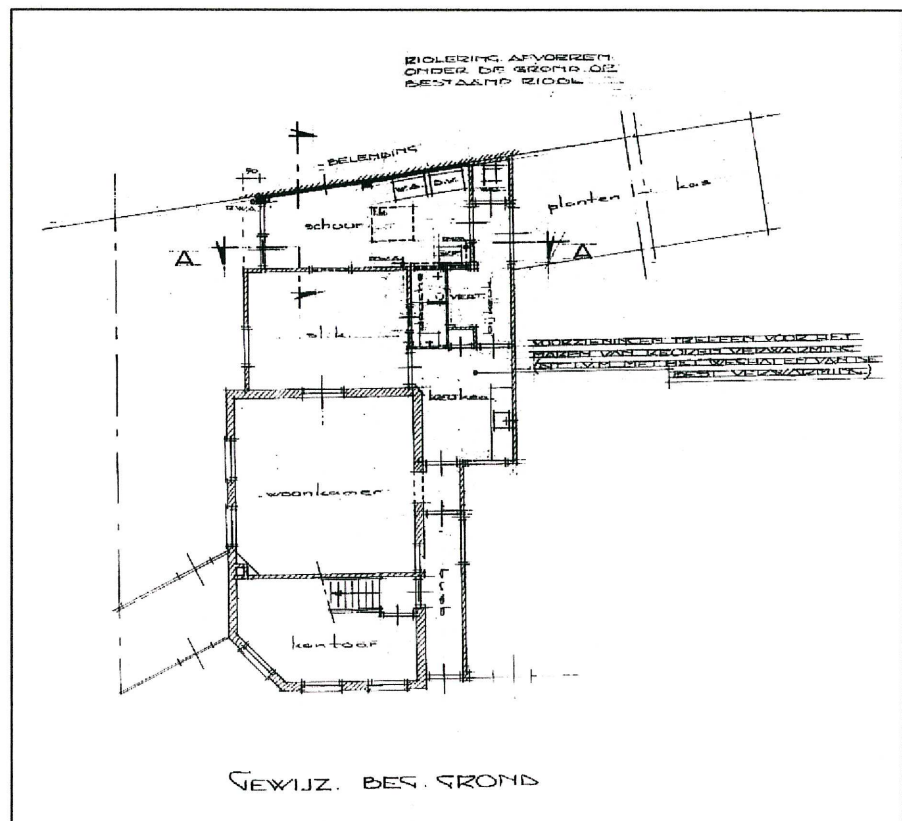
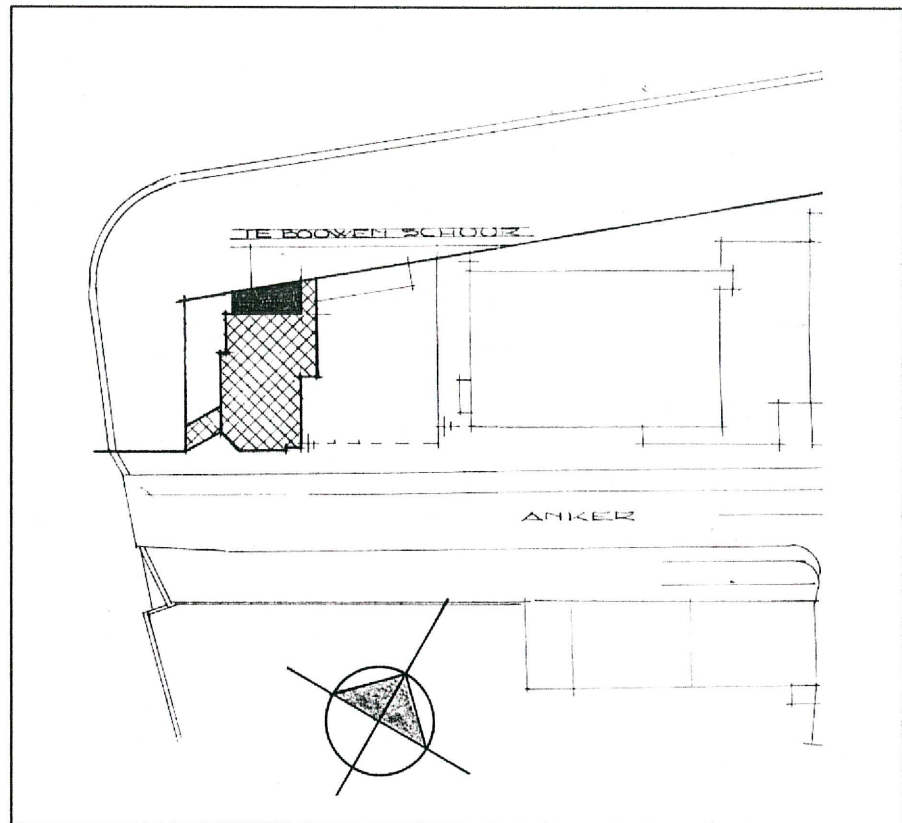


*Gezicht op Macinewerf Den Helder*

Afb. 1: Historische foto van de verdwenen voorlaatste brug over de Koopvaardersbinnenhaven.

Afb. 2: Historische foto van de verdwenen laatste brug over de Koopvaardersbinnenhaven.





Afb. 3: Situatietekening, 1978.

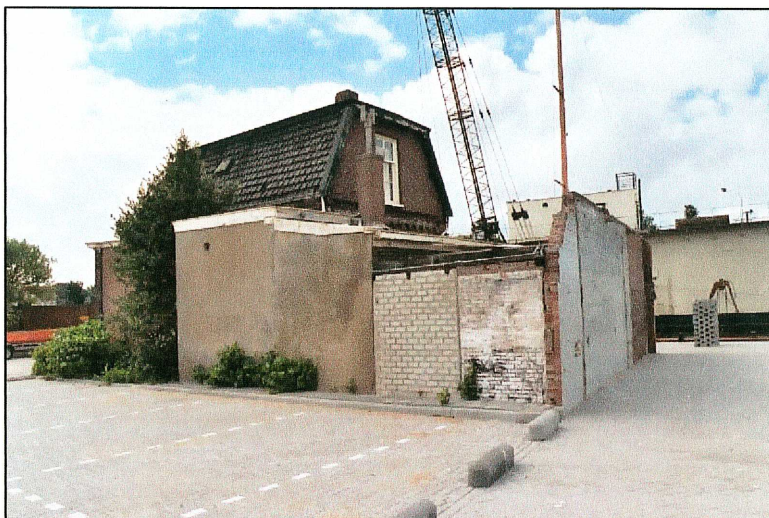
Afb. 4: Plattegrond van de kern met de latere aanbouwen.



Afb. 5: Voorgevel, met rechts een latere aanbouw en links een recente muur.

Afb. 6: Voor- en rechterzijgevel.





Afb. 7: Achterzijde met voormalige achtermuur en aan- en verbouwingen.

Afb. 8: Rechter zijgevel met venster in de aanbouw.

Afb. 9: Linker zijgevel.